

SLOVENEK.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejemam veljá: Za celo leto predplačan 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za en mesec 1 gld. 40 kr.

V administraciji prejemam veljá: Za celo leto 13 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija, Semeniške ulice št. 2.

Naznanila (inzerati) se sprejemajo in veljá tristopna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat: 12 kr., če se tiska dvakrat: 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je v Semeniški ulici h. št. 2.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob 1/8. uri popoldne.

Štev. 86.

V Ljubljani, v petek 17. aprila 1885.

Letnik XIII.

Kmetom v pomoč.

Piše Ivan Belec.

(Dalje.)

Ktere stroške imajo kmetje?

Dote in obresti od dolgova.

To dvoje je v sedanjem času skoro vedno v zvezi. Kdor dá doto, mora navadno na posodo vzeti, s tem napravi dolg in od dolga je treba plačevati obresti. Po sedanjih postavah se mora premoženje, ako oče brez oporoke ali testamenta umrje, med vse otroke v enakih delih razdeliti. Nasledek tega je, da mora grunt zlesti v dolg, ki se ne dá nikoli popraviti. Recimo, da je grunt štiri tisoč vreden in da so štirje otroci. Kako se razdelé? Mogoči so trije slučaji. Ako noče nobeden grunta prevzeti, se grunt prodá, vsak dobí tisoč goldinarjev ali očetova hiša, kjer so vživali nedolžno mladost, je zdaj za njih tuja in sami se morajo na tuje podati. Ako se pa otroci pogodé tako, da si razdelé med seboj travnike, njive, gojzde v enake dele, potem vsakemu nekaj ali pa še veliko manjka. Grunt, ki je prej eni družini zadostoval, ne more zadostovati štirim. Treba je tudi trem družinam napraviti gospodarska poslopja in zato je treba posojila. Zategadel morajo priti v nekaj letih vse družine na boben. Ako pa eden grunt prevzame in trem doto izplača, napravi 3000 gld. dolga. Če je na takem posestvu toliko dolga, kmalo boben zapoje.

Ako pa oče izroči z oporoko enemu otroku svoje premoženje, mora drugim otrokom tako visoke deleže izgovoriti, da je tisti, ki grunt prevzame navadno prisiljen se zadolžiti. Ako pa oče skrbi za grunt, vedoč, kako težko je zadolženemu posestniku dobro gospodariti in kako težko se je izkupati iz dolga in zategadel drugim otrokom majhne deleže izgovori, so samopridni otroci kaj radi pripravljeni očetovo oporoko ovreči.

To je žalostno ali pomagati se ne dá, dokler so take postave. Prošiti in tirjati se mora, da se te škodljive postave naglo odpravijo.

Pri tej priliki se mora omeniti neka jako škodljiva razvada, ki bi se lahko odpravila. V nekterih

krajih dajo prvi in morebiti tudi še drugi hčeri, ki se omoži, tako veliko doto, da bi vsi drugi otroci skupaj, ko bi se grunt precej prodal, ne mogli toliko dobiti. Pred kacimi tridesetimi leti so dajali trdni gospodarji po 200, 300 ali k večjemu po 500 gold. dote, zdaj pa zadolžen kmet kar tisoč „v pismo dene“ ali bolj prav obljubi ali če mu hoče kdo upati, na posodo vzame. To je neumna baharija, ki se kmalo nad gospodarjem in njegovo družino maščuje.

Preidimo k obrestim, ki jih morajo zadolženi kmetje plačevati. Pravico dolg delati imajo kmetje že nekaj stoletij sem. A vendar se dolg ni posebno naraščal, ker so bile postave, ki niso puščale, da bi bil kdo dolg delal, kakor bi se mu bilo zljubilo in ki so redko kdaj dovoljevale zadolženemu kmetu grunt po sili prodajati. Od francoskih vojsk sem so se pa polagoma odpravile vse postave, ki so branile kmetu lesti v dolgove.

Ker so bili davki in različni drugi stroški veliko manjši kot zdaj, je bilo previdnemu gospodarju še vedno mogoče sinu izročiti grunt brez dolga. Se vé, če je bil gospodar zapravljiv ali nesrečen, se je pa dolg tako rekoč sam narejal in množil. Leta 1857 so imeli v našem cesarstvu, če ne štejemo tistih dežel, ki so pod ogersko krono, kmetje in grajščaki 1354 milijonov intabuliranega dolga.

To je veliko. Ker vemo, da se dolg veliko raje množi nego manjša in ker nima noben grunt vedno skrbnega in srečnega gospodarja, bi bili vsi naši kmetje počasi zlezli v dolg, ko bi se tudi nove postave ne bile skovale.

Ali kaj se zgodi? Ni bilo dosti, da so se kmetje smeli zadolževati, kolikor se je njim in upnikom ljubilo, ni bilo dosti, da se je povsod videlo, da kmetje vedno bolj v dolg lezejo; tisti poslanci, ki se imenujejo liberalci, so na Dunaji l. 1868 sklenili postaviti, da se kmetje morajo zadolževati, ko bi se tudi sami ne hotli. Sklenili so namreč postaviti, da morajo dobiti otroci po starših enake deleže. To je toliko, kakor smo prej videli, kakor bi se v postavi reklo: Vsi kmetje se morajo čez glavo zadolžiti, vsi kmetje morajo priti na kant.

Da je to res, kažejo naslednje številke. V avstrijskih deželah se je na kmetiskih posestvih intabulirani dolg pomnožil leta 1871 za 22 milijonov goldinarjev, l. 1872 za 38 mil., l. 1873 za 78 mil., l. 1874 za 84 mil., l. 1875 za 71 mil., l. 1876 za 71 mil., l. 1877 za 31 mil., 1878 za 31 mil., l. 1879 za 30 mil., l. 1880 za 16 mil. Vsega pri kmetih intabuliranega dolga je zdaj blizo dveh milijard 2000 milijonov gld., ali ni to grozno? Tedaj morajo kmetje vsako leto najmanj sto milijonov gld. samih obresti plačati.

Na Kranjskem je 60 milijonov gld. intabuliranega dolga. Recimo, da je polovica tega dolga, ki je v gruntnih bukvah zapisana, že plačana; kajti marsikdo plača dolg, pa ga iz gruntnih bukev ne dá izbrisati, ker se stroškov boji. Dalje so tudi starši za vžitek in žene za doto intabulirane in to prav za prav ni dolg. 30 milijonov gld. pravega dolga ostane še gotovo in če se od njega plačuje samo po pet od sto, znašajo obresti poldrugi milijon gld. Davka s prikladami plačajo na Kranjskem gruntni posestniki en milijon in sto tisoč. Ker znaša ves čisti zemljiški dohodek 2 milijona in osemsto tisoč čistega dohodka. Od dvesto tisoč gld., naj se živi 337 tisoč kmetiskih ljudi.

Na Kranjskem je 95 tisoč ^{net}grudnih posestnikov, od teh jih 25 tisoč nima nič intabuliranega dolga, tedaj jih je 70 tisoč tako čez glavo zadolženih, da morajo samih obresti in davkov veliko več plačati, kakor imajo čistega dohodka. Ti so slabiji, kakor ko bi bili najemniki ali posli na „svojih“ zemljiščih. Ko bi bili posli, bi vendar lahko svojo letno plačo za-se prihranili, med tem, ko morajo zdaj tudi svojo delavsko plačo upnikom dajati.

Tedaj je pravica dolg delati za kmeta najškodljivejša pravica ali bolje rečeno v nebo vpijoča krivica. O tem bomo pozneje še obširneje govorili.

Asekuranca (zavarovanje).

Dandanašnji se vsak previdni kmet zavaruje ali asekurira proti ognju, marsikteri tudi proti toči ali proti nesreči pri živini. Poglejmo, bi se li ne dalo napraviti, da bi kmet manj zavarovaline plačeval in bi vendar v nesreči vse dobil, za kar je bil zavarovan.

LISTEK.

„Dvanajsterim večerom“ drugi dodatek.

(Dalje.)

V z g l e d.

Bogat gospod ima navado večkrat med uboge deliti miloščino, denar. Med onimi, ki se te dobrote vdeležujejo, je tudi pijanec, ki komaj dobivši miloščino, se opijani, potem se prepira, pretepa, preklinja. Tega dobrotni gospod ne vé. Ko ima tedaj z nova deliti miloščino, pride nekdo, ki mu je pijanec dobro znan, ter začne gospodu tako govoriti: Vem, da delite večkrat denar in tako ga mislite tudi zdaj. Prav, vaš je, vi sami ste gospodar deliti ga, kolikor in komur hočete. A vendar vas eno prositi smem. Dajte, ako hočete Petru in Pavlu, in onemu in vsakemu drugemu, kterikoli je, kdor bi pa kakor ta Gašpar, ta pijanec, imel popivati, preklinjati, takemu nikdar ne dajte. Tako govori. Kdor ne vidi, da je v tej prošnji ob enem izražen tudi svet, opomin Gašparju in komurkoli drugemu, ki bi enako njemu znal zapravljati, ne dati miloščine?

Tako govori ali ob enem ne prizná zmotljivosti dobrotnega gospoda? Da, saj se je že zmotil v tem, da je že tolikokrat podaril miloščino pijancu, meneč, da si ubog revež kupuje kruha in drugih potrebščin. In ravno zato, ker ga skrbi, da bi se gospod v prihodnje spet ne zmotil, ga tako prosi mož iz vasi. Ako bo toraj dobrotni gospod vse eno Gašparju ali kteremu drugemu pijancu denar dajal, bo li prav ravnal? Nikakor ne. Posluževal se bo sicer svoje pravice, svoje imetje deliti, kakor in komur hoče, a pravo ne bo tako ravnaje, in oni, ki ga je „prosil“, ne bo le videl v tem neuslišane svoje prošnje, ampak preziran dober svet ali nauk; zatoraj bo dejanje obsodil.

Zdaj pa prenesimo ta izgled na besede pesnikove, ter sodimo iz tega, ali ne izraža pesnikova „prošnja“ ob enem tudi sveta ali nauka, Bogu danega? Reč je prejasna, nego da bi posamne točke med sabo primerjali. A s takim svetovanjem je pesnik priznal, da Bog zamore tudi neprav ravnati, da je celó že neprav ravnal s tem, da je pesnika stvaril, česar bi ne bil smel, ker ravno samega sebe stavi pesnik Bogu v svarilen izgled, ne stvariti več človeka njemu enakega. Priznati pa zmožnost,

da Bog zamore neprav delati, da je celó že neprav delal, je toliko, kakor tajiti pravega Boga. Ta sklep naravno sledi iz pesnikovih besed; gotovo, pesnik si te posledice ni bil svest, se je ni zavedal, tudi ni namena imel jo izreči, ker je res strašna, toda kaj nam zato, ako je vkljubu temu v pesni skrita in se dá iz nje izvajati?

Vendar pa, dragi Mirko, da ne boš morda mislil, da te hočem le z izgledi kratkočasiti, obhajaje okoli pesni, kakor mačka okoli vrele kaše, nekako boječ se zgrabiti pesnika pri lastnem mesu ali duši, ti hočem svojo trditev neposredno iz pesni same razjasniti. Oglejmo si še enkrat besede pesnikove in sicer prvič „prošnje“ same na sebi, drugič pa hočemo preiskovati, v kakem stiku je „prošnja“, kakor s celo pesnijo, tako tudi z neposredno prejšnjimi verzi.

Prvo.

Iz praha vzgoji ti cvetico,

Podári lógu pévko-ptíco,

Katérokoli vstvári stvár . . .

Kdo bo mogel li reči, da je pesnikova želja, naj Bog vstvari iz njegovega prahu cvetico, pévko-ptíco itd.? Kaj mu pa mar za to, ali se sploh po

Pri nas imamo zavarovalna društva (asekurance) dvojne vrste: na delnice in vzajemna ali medsebojna. Zakaj se jim tako pravi in kakšna so?

a) O zavarovalnih družtvih na delnice, kako so nastala? Učeni možje, človekoljubi in bogatini so se zbrali ter si rekli: „Spričano je, da je bilo počez v deželi toliko požarov in nesreč pri živini v zadnjih desetih letih, kolikor v prejšnjih desetih letih. Spričano je, da pogori v enem kraju od dvanajststo bolj trdno narejenih kmetijskih hiš v dvajsetih letih le dvajset hiš. Zahtevajmo tedaj od posestnikov mali znesek, ki mora biti pa vendar nekoliko večji od počezne nevarnosti in odškodovali bomo ob nesreči za vso zgubo in še sami bomo lep dobiček imeli. Ako se hišni posestnik zavaruje za tisoč gld. in nam plača le en goldinar, bomo že dobiček imeli, ker sicer bi bilo dosti, ko bi od dvanajststih sto plačal goldinar in ker se vedno nekaj reši. Zložimo mi skupaj toliko deležev po sto gld., da bo en milijon; kolikor deležev kdo vplača, toliko pisem, ki se imenujejo delnice, bo dobil. Ko spravimo milijon skupaj, bomo pa začeli zavarovanje; kdor bo več delnic imel ta bo pa tudi več obresti in dobička vlek. Stopili bomo pred ljudi in rekli: „Kdor plača en goldinar, dali mu bomo tisoč goldinarjev, če mu po nesreči hiša zgori. Če mu tudi precej prvi dan pogori, izplačali mu bomo lahko, ker imamo cel milijon.“

Taka so zavarovalna društva na delnice. Zameriti jim ne smemo, če hočejo imeti dobiček, pobirati morajo posamezne zneske, dosti pisariti in veliko denarja vedno pripravljene imeti, ker se lahko primeri, da semtrtje kako leto več pogori, kakor se je posameznih zneskov ali zavarovalnine dobilo. Kdor pa da svoj denar ali kapital, hoče tudi obresti in dobiček imeti; če je več, toliko bolje zanj.

Zavarovalna društva za delnice ravnajo tako kakor vsak kupec ali barantač. Ni jim treba skrbeti za srečo tistih, ki so zavarovani, ampak le za lastno, da bi se kolikor mogoče veliko zaslužilo. Od nekterih tacih društev vemo, da se jim tako dobro godi, da dajo po 30 do 40 odstotkov dobička (dividende), to se pravi, kdor je kupil delnico za sto gld., dobiva zdaj po 30 do 40 goldinarjev na leto. Na Francoškem plačujejo nektera društva celo po 200 do 300 odstotkov dividende. Ker društva na delnice skrbé le za svoj dobiček, zato so dobri ljudje napravili

b) V z a j e m n o ali medsebojno zavarovanje. Rekli so: „Najbolj napačno je, da se mora denar ali kapital, s katerim se za vsako še tako veliko nevarnost dobro stoji ali garantira, da se mora ta kapital skupaj spraviti od tujih bogatinov, ki hočejo zato imeti obresti in dobičke. Zakaj bi tega kapitala ne spravili skupaj zavarovanci sami, to je tisti, ki si zavarujejo hišo ali živino. Saj ni treba tega kapitala naenkrat izplačati in kolikor več bo zavarovanih, toliko manj bo enega zadelo. Ščasoma se bo po varčnem gospodarenju že toliko nabralo, da zavarovancem ne bo treba družega plačevati kot navadno zavarovalino. To se pravi, ko se počasi nabere potreben kapital, bodo zavarovanci od dvanajststih sto plačevali le en goldinar in nekaj malega za naš trud in pisarenje. Po tem takem naše društvo ne bo gledalo na do-

biček, ampak le skrbelo, da se bo do zavarovanecei vzajemno ali med seboj podpirali.

Ta misel je jako lepa in v resnici krščanska. Eden družega moramo podpirati brez ozira na dobiček.

Ali en zadržek je le. S početka manjka kapitala, da bi se dobro stalo ali garantiralo. Ta kapital se dobiva na tri načine. Od zavarovancev se tirjajo visoke vstopnine in visoki zneski in kar ostane se jim potem kot dobiček povrne ali pa morajo zavarovanci doplačevati ali pa se škoda povrača v razmeri z denarjem v kasi, to se pravi, če je več denarja v kasi se pogorelcu več splača, če ga je pa manj, pa manj. Tedaj zavarovanece nikoli za gotovo ne vé, koliko bo moral plačati in koliko se mu bo povrnilo.

Zategadel so nova vzajemna zavarovanja večji del dražja kot ona na delnice. Stara vzajemna društva, ki so si potrebni kapital nabrala, so dobra in poceni. Ali ta društva, če hočejo obstati, smejo sprejemati v zavarovanje le take hiše, ki niso v posebni nevarnosti, da bi pogorele.

Dobiti moramo tako zavarovanje, ki ne bo imelo naštetih pomankljivosti. To se bo pa zgodilo, ako zavarovanje v roko vzame cesarstvo, dežela ali okraj. Recimo da kranjska dežela prevzame zavarovanje. Kapitala bi jej ne bilo treba iskati, ker bi sama dobra stala ali garantirala z vsem svojim premoženjem. Tedaj bi zavarovancem ne bilo treba obresti plačevati. Zavarovalnina bi bila nizka, ker bi dežela ne iskala dobička, njen dobiček je, če se prebivalcem dobro godi, če prebivalci nimajo prevelikih stroškov.

Nekaj novih uradnikov bi se po uradnih nastavilo, ki bi sprejemali zavarovalnino in to bi veliko ne veljalo. Primorana bi bila dežela, da bi potem za brizgalnice, živinske zdravnike itd. še bolj skrbela, kot dozdej. Zategadel bi bilo pozneje veliko manj nesreč in zavarovalnina bi bila veliko manjša. Ko bi bilo zastran zavarovanja v kacam kraju kaj pomanjkljivega, bi se poslanci v deželni zboru pritožili in odpravilo bi se.

V nemškem cesarstvu so zadnja leta napravili nekaj tacih zavarovalnic, ki prav dobro in po ceni delujejo. Koliko imajo naše sedanje zavarovalnice agentov, ki se eden pred drugim ljudem vsiljuje in ti agentje morajo biti plačani, plačujejo jih pa zavarovanci z veliko zavarovalnino. Potem bi ne bilo treba agentov, ker bi bila zavarovalnina nizka. Najvišji gospodje (osrednja uprava) pri bavarski deželni zavarovalnici stanejo (imajo) po dva krajcarja od tisoč gold., pri naših sedanjih zavarovalnicah stanejo pa po pet krajcarjev ali pa še več.

Pri deželni banki „Messine“ se plača zavarovalnine od 1000 gold. le 1 gold. 50 kr. za 20 let, pri Draždanski zavarovalnici za živino se plača po 30 kr. od glave. Koliko se pa pri nas plačuje! Naj pogleda vsak v svojo zavarovalno knjžico in potem naj račun. Zakaj se pri nas še ni napravila deželna zavarovalnica. Še bolje bi pa bilo, ko bi se kmetje enega okraja združili v zadrugo. K zadrugi bi morali pristopiti vsi kmetje. Zadruga bi imela

razen drugih opravil tudi zavarovanje v rokah. Kmetje vedó sami najboljši, kje jih čevlji žuli in zavarovanje bi si gotovo oskrbeli take, kakor bi bilo njim prav.

(Dalje prih.)

Politični pregled.

V Ljubljani, 17. aprila.

Notranje dežele.

Lepo spričevalo *nemške strpljivosti* pokazali so v Gabloncu na severnem Českem ondašnji Nemci. Kar je pa še najlepše, so ga menda povzročili pritepeni Prusjani, ki v Gabloncu nimajo ne posestva, ne domovinske pravice. Izdali so namreč tiskane okrožnice z naslednjo vsebino: „Ljubi so-meščani! Dobri prijatelji Nemcev, kateri že več časa česko politikovanje v Gabloncu opazujejo, prepričali so se na jako žalosten način, da je prihod českih delavcev in rokodelcev v Gabloncu vedno več. Ta proletarijat ne prihaja semkaj le zaradi zaslužka, temveč zato, da bi se s časoma naši kraji počehili; kajti vsi pritepeni imajo po jako veliko otrok in bodo za tiste svojo česko šolo zahtevali, katero jim bote morali ustanoviti ter jo vzdrževati. Kakor ste sedaj morda lakomni po tistih goldinarjih, ki jih za stanarino od Čehov dobivate, tako se vam bode ta denar pozneje vtepal, ker ga bote morali za vzdrževanje česke šole šteti. Ne sprejemajte toraj Čehov pod svojo streho in ne dovoljajte jim ostanka v mestu. Le na ta način, ako jih ne bote pod streho in v delo jemali, prisilili jih bote, da bodo našemu kraju zopet hrbet obrnili. Ne pomagajte sami k zidanju česke šole v Gabloncu! Nemški posestniki hiš, čuvajte vaše domovje, vašo šolo in vaše mesto pred Čehi!“ Tako govore in pišejo „nepokvarjeni“ Nemci o svojih sorojakih. Kako je bilo pa pri nas? Neka vrsta politikarjev bila bi tiste slovenske liste najraje kar križala, ki so pisali proti napravi nemške šole v Ljubljani, ktere faktično pri nas še ni potreba, in so svojo trditve tudi z izgledi podprli. Pač dobro vemo in smo takrat vedeli, da bode nemška šola pri nas vzrastla, ker postava je postava, a trdili smo le, da je v resnici treba ni, ker se temu številu nemških otrok lahko drugače pomaga, kakor s tako velikanskimi stroški. Sicer pa Nemcem gotovo nismo nevošljivi za nemško odgojo njih otrok: Kar za-se zahtevamo, moramo tudi drugim priznati, le teh misel smo še vedno, da bi se to lahko doseglo po drugem načinu, naj bilo bi pravo krščansko porazumljenje med obema narodnostima.

Komtur Bazzoni si bo v Trstu prislužil neveljive lavorike — za irredento, kajti *Tržaški magistrat* si vestno prizadeva irredento po svoji moči podpirati, Slovanstvo pa zatirati. Tako delovanje, ki se h krati po obeh stranéh vrši na korist irredente, po svoji posredni, namreč in neposredni podpori domovinskih izdajalcev, po drugi strani pa z večnim odbijanjem pravic, ki jih Slovenci za-se zahtevajo. Zopet so imeli Tržaški Tebanci sejo, v kateri so dovolili sinu nekega magistratnega uradnika, Zenattija po imenu, letno štipendijo s 500 gld. za štiri leta. Proti temu nimamo prav nič, pač pak proti okoliščinam, s katerimi se je ta štipendija podelila. Zenattijev sin študira v Rimu in se mu je štipendija tudi pod tem pogojem dovolila, da se ondi izšola, t. j., da dovršen irredentovec postane. On je v Trstu že sedaj na glasu dobrega irredentoveca, ko se iz Rima izšolan povrne, za kar bo Trst plačal 2000

smrti iz njegovega prahu rodi cvetica ali ptica ali karkoli družega, ali pa nič? Čemu bi tega prosil, čemu želel? On sam je o tem, da bi Bog nekaj vstvaril, že prepričan, kaj bo pa stvaril, on ne vé in neče vedeti, to popolnoma Bogu pripušča, ker:

Ti sam si gospodar!

Naštevaje toraj v „prošnji“ reči, ktere naj bi Bog vstvaril, pesnik ne želi, da bi jih resnično vstvaril, ampak mu le bolj nekako razlaga, kaj vse lahko zamore vstvariti iz njegovega prahu, ako hoče. Tako nekako sam pesnik razlaga te besede v svoji „Obrambi“ l. 1882, ktero je spisal o priložnosti, ko je bil zaradi svojih poezij napaden.

Ti, komur hočeš, daj življenje.

„Komur hočeš“, t. j., ako že kaj vstvariš in oživiš, o čemur ne dvomim, vstvari to in ono in karkoli hočeš, le človeka ne, kakor mene. To: stvari to in ono, gotovo nima pomena želje ali prošnje, da naj stvari, temveč pravega sveta ali vodilnega nauka pri stvarjenji, recimo postave.

A prav zaradi tega ne moremo besed: „Človeka stvariti nikar!“ smatrati za golo prošnjo ali željo, ampak kakor prejšnje, imajo tudi te ob enem pomen odsvetovanja, ker so z onimi vezane z adverzativnim „pa“.

Drugič pogledjmo stik prošnje in sicer najpred

daljni. Koj v prvem verzu svoje pesni postavil se je pesnik v duhu v delavnico božjega stvarjenja:

V delavnico sem tvojo zrl,

ter tu ogleduje skrivnostno snovanje in prorojevanje stvari. Tudi svoj lastni početek in konec, kakor mu ga je Bog namenil, premotruje. Vse prav, pesnik se molčé podvrže v vsem, kar mu je usojeno od Boga, ki je sam gospodar. Le ena reč ga skrbi, kar „prosi“, naj bi v prihodnje zabranil, naj bi namreč iz njegovega prahu ne vstvaril več človeka nesrečnega kakor je on sam. Povdarjati moramo tu in nikako ne zabiti, da pesnik spremlja v duhu Boga stvarjajočega in k njemu kot takemu „prosi“ vse stvariti, le človeka ne. V tem stiku toraj kakov pomen ima tak govor? Ali res le pomen čiste gole prošnje ali želje? Tako govorjenje v delavnici božjega stvarjenja? Ni li ta „prošnja“ ob enem svét ali recimo opomin Bogu Stvarniku, ne stvariti več človeka, ki bi imel enako pesniku nesrečen biti? In ako ga bo Bog vkljub prošnji pesnikovi stvaril, kaj bo rekel pesnik? da ni njegova prošnja uslišana bila? In nič družega? Še nekaj družega bo Bogu očital. Ne da ni bila uslišana prošnja, ampak da se ni ravnal po svétu ali nauku, po zapovedi njegovi, toraj da ni prav ravnal. In res stvariti nesrečnega, ni li to krivično, ni li tiransko? Toda takega nesrečneža je Bog že stvaril.

Kdo je ta? Pesnik sam. Ni li tudi on stvarjen od Boga? Toda počasi, reklo se mi bo, počasi s takimi sklepi: mar li pesnik svojo nesrečo pripisuje Bogu kot učitelju? Ni lahko več drugih vzrokov njegove nesreče? Odgovarjam: Nesreče pesnikove kriv je ali pesnik sam s tem, da je zlorabil prosto voljo, ali pa Bog, Stvarnik njegov, kateri ga je tako vstvaril in na takem svetu, da mu ni mogoče sreče doseči in da vsled tega obupuje ter želi rajše ne biti, kakor biti. Da bi pesnik sebe dolžil krivega lastne nesreče, nam niti z eno besedico v celi pesni ne pokaže, kjer bi trkaje na prsa pripoznal: mea culpa! Pač pa v celi pesni ne govori o drugem, kakor le o Bogu Stvarniku in njegovem stvarjenji.

Zdaj pa pogledjmo še stik, v katerem stoji „prošnja“ pesnikova z neposredno prejšnjim verzom:

Ti sam si gospodar!

A eno te prositi smém:

Iz praha vzgôji itd.

Povem ti, ljubi Mirko, da ta stik se mi je že prvokrat čuden zdel, moj čut se je proti njemu vpri. Spodtikal sem se pri njem nad onim „a“, ki moč stika bistveno naznači in določi. Od začetka ni mi bilo prav jasno, zakaj; zatoraj sem začel, motriti in misliti, da bi si reč razjasnil. Poslušaj, kako razlagam ta stik. Veznik „a“ ima adverzativno (nasprotno) moč ter naslednjo resnico ali misel nasproti

goldinarjev, prevzel bo čez nekaj časa vodstvo Tržaških neodrešencev. Brat njegov živi tudi v Rimu, kamor je pobegnil, da mu ni treba v Avstriji puške nositi. Oba menda že sedaj strupene članke pišeta proti Avstriji v laške časnike, Avstrija ju pa po Tržaškem mestnem magistratu podpira. Nerazumljiv nam je res položaj v Trstu. Ali slavna vlada res ne vidi, ter videti ne more, na kar že cel svet s prstom kaže, ali pa videti noče, to nam je neumljivo. Nič bi se za Trst in Istro ne bali, če bi živel in prešinjaval srca vseh prebivalcev ondi avstrijski duh, nižjih in višjih, a pri takem ravnani gosposke se za Trst in Istro v resnici bojimo in mislimo, da ne brez vzroka.

Vnanje države.

V Rimu bode imel sveti kolegij 21. t. m. veliko sejo, v kateri se bodo poslednjokrat temeljito bavili z najnovejšimi čudeži, ki so se godili na grobu meniha Egidija Marije iz kongregacije sv. Petra Alcantarskega v Lecce. Čudeža sta dvoje ozdravljenj, koji ste se tako hitro, da v trenutku, izvršili in o katerih so se Rimski zdravniki izrekli, da je tako ozdravljenle edino le po čudežu mogoče. Velikanske čednosti bratra Egidija (Tilna) potrjene so v papeževem dekretu od meseca marca 1868, vsled katerih so bile že dotične seje leta 1876 in meseca januarja 1881. Čas je toraj že prav blizo, v katerem se bode brat Egidij razglasil za izveličanega, ako bode odlok sv. očeta omenjene čudeže potrdil. Leta 1887 praznovali bodo namreč sv. oče svojo petdesetletnico in ob tisti priložnosti se bo menda izveličanje meniha Egidija Marije razglasilo.

„Svetá imam zadosti, le vode, vode, te mi je treba!“ rekel je že Peter Veliki in tega načela se Rusija še dandanes zvesto drži. Vse njeno prodiranje proti iztoku je tako vrejeno, da mora danes ali jutri do morja priti. Po osrednji Aziji razprostrli so se že do najskrajnega iztoka do japonskega morja, kjer imajo v luki Petra Velikega primorsko mesto Vladivostok. Res je, da po srednji Aziji niso, kdo zna, kako na široko razprostrti, temveč se njihovo naselbino vlečejo v ozkih potezah od zapada proti iztoku ob reki Amur in severu ob reki Lena, toda kolikor jih imajo, držé se trdno in skupaj in so v nepretrgani zvezi. To je toraj zveza pri iztoku. Sedaj so pa obrnili svoje oči tudi proti jugu v indijski ocean in „vode, vode“ jim je geslo, s katerim korak za korakom prodirajo že leta in leta od kaspiskega morja proti jugoztoku, proti indiskemu oceanu. Prvi sosedje ob iztočni strani kaspiskega morja so jim Turkmeni in ti so sami prišli Ruse prosit, da naj jih vzamejo pod svoje zaščitstvo. Sosedje Turkmenov so Afganci. Pri teh bo pa menda tako, kakor poje nemški pesnik o ribarju: „Halb zog es ihn, halb sank er hin, und ward nicht mehr gesehen“. Pri vsem tem se pa nikakor ne bodo preneglili, kajti dobro vedó, da se jim prav nič ne mudí, ker Angleži jih nikakor ne bodo prehiteli; kako le tudi, ker so se v lastne zanjke tako zamotali, da ravno komaj še dihaljo. Na štirih krajih jih ali sovražniki ali uporniki stiskajo, da ne vedó, kako bi se rešili. V Kanadi jih napadajo mestici (na pol Indijani) in jim jako srdito za petami pritiskajo; v južni Afriki imajo ravno toliko mož, da s tistimi Bojerce še brzdaajo. Le eno kompanijo naj odmaknejo od ondot in vstaja bo takoj zopet po celem Kapu v najhujem ognju. Pod vročim Sudanskim solncem cepajo jim zopet vojaki, kakor muhe, ter pokoro delajo za brezmiselnost angleških politikov in vojnega ministerstva. Edino v Indiji izračunili so menda 52.000 mož na razpolaganje, ktere lahko pred Afganistan postavijo, kedar jim bo ljubo. Toda tudi s temi ne pojde znabiti tako gladko, kakor bi človek na prvi pogled mislil. Če bodo iz Indije evropske vojake pobrali ter jih proti

Rusom poslali, kdo vé, kaj bodo pa domačini Angležem za hrptom počeli, ktere imajo le za svoje zatiralce, kar so tudi res. V očígled tega se lahko reče, da so Rusi gledé bodoče vojske mnogo na boljsem, kakor pa Angleži.

Večkrat smo v najnovejšem času na tem mestu omenjali že nekega junaka jako dvomljive vrednosti, afganskega emirja namreč, kteremu Angleži od leta 1878 leto na leto plačujejo zdatne in lepe svote, da je njihov prijatelj. Minuli teden je bil ta emir v Indiji ter je Angleže obiskal v Pendšabu, kjer so ga prav slovesno sprejeli, in so iz bližnje in daljne okolice vse vojake skupaj zbornali, da so mu jako velikansko parado napravili. Abdurrahman je po paradi tudi rekel, da je to najlepše bilo, kar je pri Angležih lepega videl. Dalje so mu Angleži podarili dragocen orientalski meč, mnogo pušek in pa letno podporo so mu povikšali; vse to le za to, da bi emir tudi na dalje njihov prijatelj ostal. Prav na srce so mu govorili ter rekli, naj jih emir na pomoč proti Rusom pokliče, kar pa Abdurrahman ni hotel nič kaj dobro slišati. Gluhega se je naredil in jim je še enkrat parado pohvalil, potem je pa domu odšel. Afganci se Angležev bojé. Rusi so jim kljub temu, da so jih nedavno pri Kušku do dobrega našeškali, vendar-le še ljubši, kakor pa nikdar siti Angleži. Prav nič čudnega bi ne bilo, ko bi danes ali jutri afganskega emirja v ruskem generalnem štabu, afganske vojake pa med ruskimi batalijoni pomešane proti Angležem videli se vojskovati. Afganci pač dobro vedó, da pri Rusih nič ne zgbú, več pa se jim zná še nekaj dobička pokazati v severni Indiji v Pendšabu, Angleže pa že od l. 1878 dobro poznajo, da se jih bodo izogibali, kolikor bo mogoče. Sploh je ruski car po osrednji Aziji v veliki časti. Spoštujejo ga ravno v tisti meri, kakor Angleže sovražijo.

Izvirni dopisi.

Iz Tržaške okolice, 15. apr. Dragi „Slovencee“! Veselje mi srce navdaja, ko pišem te vrstice in jih pošiljam med svet. Vprašam, kdo ne bi bil vesel, ko vidi v naši okolici toliko premembe v kratkem času. Kdor se zanima za nas okoličane, pritrtil mi bode, da smo v zadnjem času Slovani v okolici Tržaški mnogo, da prav mnogo napredovali. Ne bodem opisoval vseh društev, ki so se za izobraženje našega naroda vstanovila, ali omeniti moram, da je njihovo delovanje jako koristno in trdno. S takimi društvii si postavljajo vstanovitelji trajen spomenik v narodu. Koliko zlatih besedi se v navdušenje našega naroda spregovori v teh društvih, in koliko teh zlatih besed rodilo je že svoj sad! Da so te društva vez, ki nas veže vse okoličane v eno društvo, je sijajen dokaz, ki se je pokazal pri vseh sejah političnega društva „Edinost“. Naj napravi to obče priljubljeno društvo kamorkoli izlet, pridružijo se mu navadno vsa društva v okolici. Vsako društvo postavi najmanj 40 svojih krepkih vojakov na noge in hajd tja na določeni kraj. Ko so bile seje, kakor na Greti, v Bazovici in na Občini, je bilo toliko naroda, da ni bilo nikjer dovolj prostora, kjer bi se bilo ljudstvo moglo skupno veseliti in pogovoriti. V Bazovico prihitele so tudi navdušene pevke društva „Zora“. Narod jih je za njihovo petje jako pohvalil in želí, da bi se one zopet pokazale pri takih priložnostih. Ako se pa obrnemo

na zbirališče na Opčinah, se moramo pa le čuditi. Kajti v poštev je treba vzeti, da imajo do tja nekteri po celi dve uri hodá in to pri jako slabem vremenu, moramo toraj biti prešinjeni veselja, da se naš narod toliko zaveda. Pri vsakih takih prilikah se zbere pevcev od 160 do 180. Lep zbor to! Čuti jih peti, ko valovje morskó, tako se dviga njihovo petje in zopet pada in zginuje. Lepe in blage spomine pusti petje v vsaki vasi in petje blaži srce ter navdušuje in krepí duhá.

Vas tekmuje z vasjo, ali ko se pa pokliče za skupno pesen, tedaj si pa bratski podajo roko in hajd v širno kolo. Ta mila pesen naša nas dviga k našim prvim vzorom in nam podaja priliko, da si zidamo trdne gradove v boljšo bodočnost našo. Naš mili narod tako rad peva in to le poštene domače pesni, ki se dopadajo tudi Bogu večnemu. Pohujšljivih besedi ne čuješ tu. In ko se poslavljamo, nam do bratov iz srca prikipí beseda: Z Bogom! Z Bogom ostanite! Ta narod, ki ima še trdno vero v Boga in ki ni propadel ne moralieno, ne telesno, tak narod bode živel in ne bode izmrl. Vzor naš je naša bodočnost, v kojoj imamo veliko zaupanja.

Naše politično društvo „Edinost“ bode imelo še mnogo tacih pogovorov na deželi. Prosimo tudi duhovne gospode, da se vdeležé teh pogovorov, ker naš narod duhovnim gospodom mnogo, res največ zaupa, osobito onim, ki so si za narod pridobili lepih zaslug.

Kakor so že razni listi slovenski prinesli poročila o nekem drugem društvu „Concordia“ imenovanem, ki ga pa narod le „Cikorija“ imenuje, hočem tudi jaz malo o tem društvu omeniti. Glava temu društvu je Tržaški župan in za njim stoji pa cela procesija „irredentarjev“, ki s Tržaško „Alabardo“ iščejo slepcev po naši okolici, da za požirek „grenkega“, ki je jako grenek, da jim bodo še usta leta in leta grenka po njem. Mi pa nimamo niti „Alabarde“, niti onih tisočev, ki jih moramo najprvo mi vplačevati, da potem z njimi naše brate proti nam poštenim ljudem ščujejo. Brat z bratom bode prišel v prepir na korist in ljubo laškim „irredetarjem“. Malo je sicer Slovencev pri tem društvu, ki bi po mojem mnenji moralo biti od vlade razpuščeno, ker proklinja Boga, našega stvarnika, proklinja sv. vero in naše obrede zaničujejo, a še preveč jih je; odstopiti bi morali vsi. Ali ni v Avstriji več postav, ki bi takim društvom, ki nemoralnost in nemir sejejo med ubogim narodom našim, storile konec? Ali smo že res tako daleč prišli, da bode moral biti Slovan v Avstriji več en trpin? Le zlorabite Slovane vi Lahoni kolikor Vam drago, a upamo, da vekomaj to ne bode trajalo, da čas spremena pride in ta čas ni tako daleč, ampak blizo. Ako pa nas ne pusti „Cikorija“ pri miru, Vam bom o njej pa še kaj povedal.

Naš slavni magistrat je tako popolno lahonski in protiavstrijski, da se vsakemu poštenemu Avstrijancu res gnjusi ter se ne more načuditi, da vse to dobro vedó gospodje v rumeni hiši v Trstu, a vendar pustijo, da Italijani delajo, kakor njim drago. Naj bi le vlada po taki setvi ne žela viharja! Naj bi ne bili Slovenci prezvesti podložni avstrijski, bi

postavlja prejšnji, kakor táko, ki jej nasprotuje ali se sploh ne zлага s prejšnjo. In to nasprotnost izraža „a“ krepkeje in samostalniše nego n. pr. pa, ali kak drug enak veznik, ter podeli tako naslednji misli samostalno enakopravnost s prejšnjo. V prejšnjem verzu toraj: Ti sam si gospodar! izrazil je pesnik misel absolutne pravice, ktero ima Bog pri stvarjenji, v naslednjem pa: Eno te prositi smém, izraža pesnik svojo prošnjo k Bogu, to in ono stvariti, le človeka ne, ki bi itd. Ker pa pesnik naslednji verz s prejšnjim veže z veznikom „a“, daje ta stik besedam prav za prav ta-le pomen: Kakor imaš ti, o Bog, ki si sam gospodar, absolutno pravico, stvariti, karkoli hočeš, ravno tako imam tudi jaz enako pravico pri tem stvarjenji eno te prositi; „enako pravico“ imam (pravico izraža beseda „smem“, kar gotovo družega ne pomeni, kakor: imam pravico, isto tako, kar znači večkrat nemški: ich darf, es ist mir erlaubt — ich habe das Recht; se vé da ko povdarjamo svojo pravico nasproti višim, s kterimi nam je spoštljivo govoriti, rabimo, da jih ne žalimo, vedno raji „darf“ „smem“, kar pa ni drugo, kakor evfemistično za: ich habe das Recht; enakost pravice pa izraža veznik „a“). V prvem verzu imamo Boga absolutnega gospodarja pri stvarjenji, v drugem pesnika s prošnjo, ktere predmet

zadeva to isto stvarjenje, pri katerem je sam Bog gospodar; z „a“ pa si pesnik prisoja enako pravico (smém) prositi, kakor jo Bog ima vstvariti. Kar tukaj pred vsem drugim ne vgaia in značaju prave prošnje nasprotuje, je ono smélo enakopravno stališče z Bogom, na ktero se pesnik z „a“ povzdigne. Prošnja je namreč klic podložnika k višemu, in to podložnost proséč v svoji prošnji vedno pokaže, to podložnost pa v naši pesni neguje (tají) veznik „a“, kteri tedaj prošnji odvzame pravo bistvo.

Vendar pa vprašam dalje, ima li res pesnik enako pravico ali sploh kako pravico prositi Boga, kaj naj stvari, česa pa ne? Jaz menim, da nikakor ne. Ta Bog namreč, do kterega se pesnik proseč obrača, je pravi Bog; o tem pa i mi i pesnik vemo, da ni le vsegamogočen, ampak ob enem tudi najmodrejši in najsvetejši in da, ako kaj stvari ali ne stvari, ali stvari to ali ono, tako ali drugače, je volja njegova vedno najsvetejša, ker je absolutno nemoogoče, da bi ne prav hotel; zatoraj pa nimamo ničesa želeti, ko gre zato ali naj Bog stvari ali ne in kaj naj stvari, česa ne; prositi stvarnika o stvarjenji je toliko, kakor indirektno pripoznati mogočnost, da se Bog zna motiti, je nezaupnica dana ne sicer božji vsegamogočnosti, pač pa njegovi modrosti in svetosti in to je meni isto, kar tajiti Boga. Tu

je n. pr. mojster čevljar, tak, da mu na svetu ni para. Že dvajset let mojstruje in čevlje meri in šiva, a nikdar se ne premeri, nikoli ne prešiva, tako vse zvrši, da sama noga, ko bi imela razum, bi ne mogla pozeleti si boljših čevljev. Tudi jaz sem o tej čevljarski nezmotljivosti tako prepričan, da nikdar o njem še dvomil nisem. In vendar, ko mu dam nogo meriti za par novih čevljev, ne jenjam mu vedno na uho šepetati: Vem sicer, da se nisi še nikdar umeril, akoravno si tisoče nog premeril, vendar pa prosim, mojo nogo meri tako in tako, ker drugače bi se ji čevljev ne znal podati in usnje, ko boš strojil, vreži tako in tako! Pri takih besedah, kaj ne, da bi te nezmotljiv mojster čudno pogledal? Gotovo razlagal bi take besede za vse kaj družega, nego za prošnje; rekel bi, ali pa vsaj mislil si: Gospod, kaj ne zaupate toliko mojemu mojsterstvu? Ne potrebujem vaših svetov, ostanite vi pri svojih knjigah, čevljarstvo pa pustite meni, saj nezmotljiv kopitar, kakor sem jaz, ima vendar pravico soditi kopita!

In Boga najmodrejšega, najsvetejšega Boga, na tak način „prositi“! Taka prošnja, ni li ironija?!

(Dalje prib.)

